

OUDE PRENTBRIEFKAARTEN: DE SINT-PIETERSBERG

XII. LICHTENBERG (3)

B.G. GRAATSMA, Koningsplein 9, Maastricht

Het nu volgende deel van de wandeling over de Wilhelminaweg bergopwaarts brengt ons via een zgn. droogdal en aanvankelijk door struikgewas, langs de hoeve Lichtenberg tot aan de voet van de oude torenruïne bovenop de oostelijke plateaurand van de St.-Pietersberg.

Alle hier afgebeelde "ansichten" zijn nooit verzonden hetgeen een nauwkeurige datering bemoeilijkt.

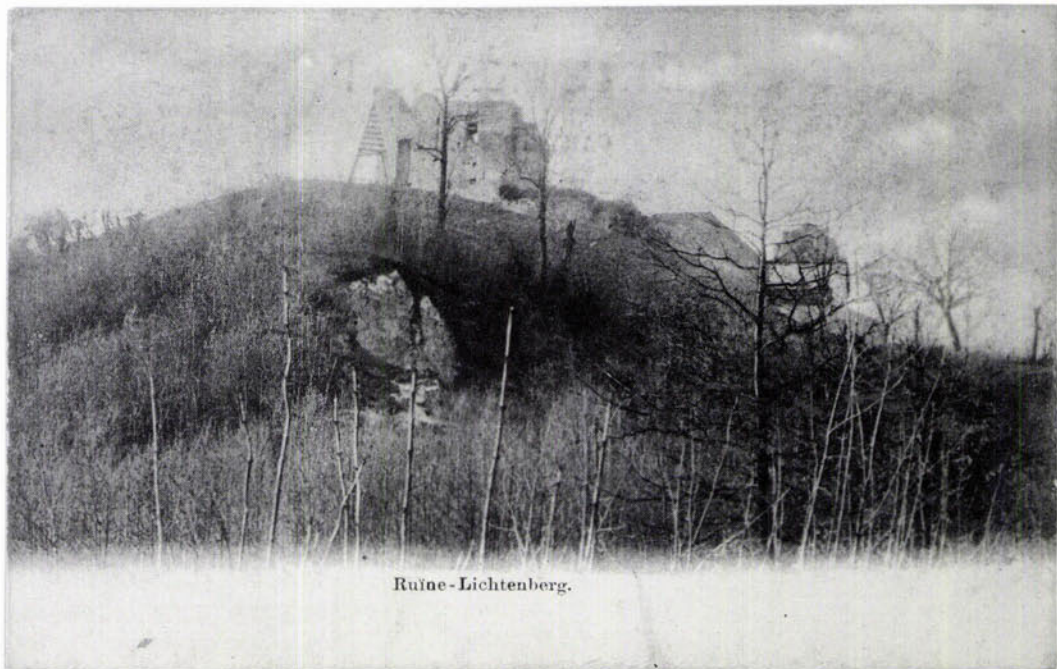
De vijf prentbriefkaarten markeren de weg die wandelaars in het begin van deze eeuw moesten afleggen om vanaf het châlet bij de hoeve en oude torenruïne te geraken. Een groot deel van het pad – in feite het tweede deel van de Wilhelminaweg (vgl. de vorige aflevering) – lag min of meer verscholen in een terreininzinking c.q. droogdal en was daar aan weerszijden door struikgewas omzoomd, hetgeen de eerste twee ansichten duidelijk laten zien. Naarmate men het plateau naderde, maakte die houtopslag plaats voor een open, grazige (soortenrijke) graslandvegetatie zoals op de volgende drie ansichten tot uiting komt. Het laatste deel van de wandeling voerde dan ook over dit grasland tot aan de voet van de torenruïne. Daar aangekomen kon men, zoals de laatste twee ansichten

laten zien, via een trap de ruïne betreden om deze vervolgens via nog meer trappen aan de binnenzijde te bestijgen. Op het platform (zie de vierde Ansicht) gearriveerd, werd men getraceerd op een onvergetelijk fraai panorama over het brede Maasdal en de omliggende streek van Maastricht tot Visé.

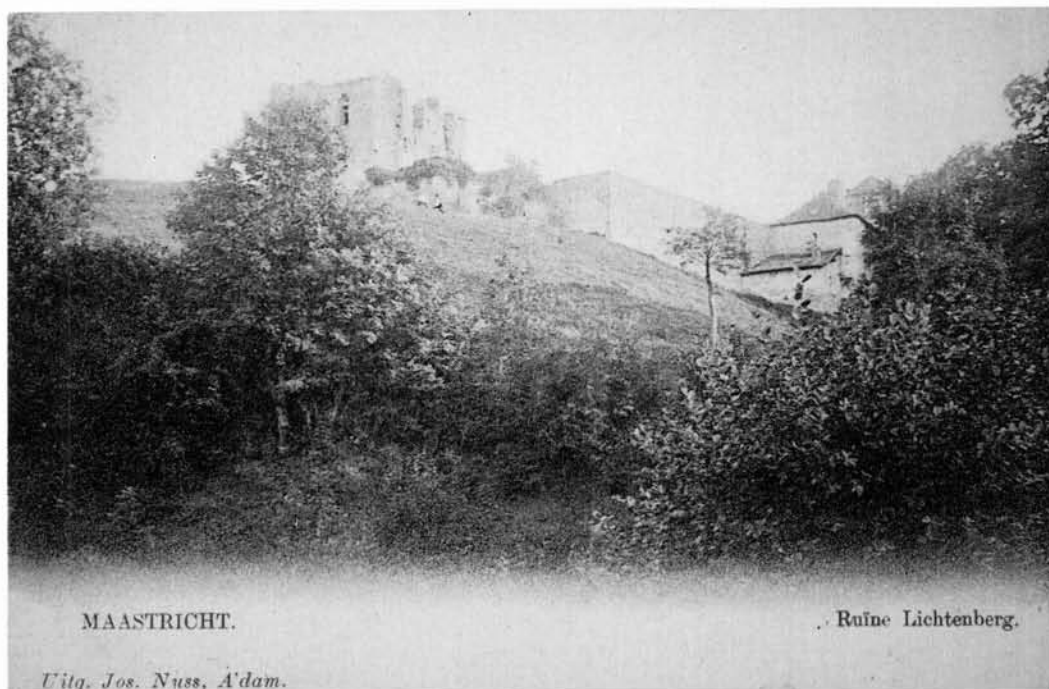
De eerste twee "ansichten" zullen ergens tussen 1900 en 1905 in omloop zijn gebracht. De foto's moeten echter vóór 1904 gemaakt zijn, aangezien in dat jaar de torenruïne is ingericht als uitzichttoren met de daarbij behorende voorzieningen, hetgeen op deze afbeeldingen nog niet het geval is. De fotograaf bevond zich in beide gevallen op het bovenbeschreven pad en de eerste foto is in zuidelijke richting genomen in de winter of het vroege voor-

jaar, de tweede daarentegen geeft een zomerse situatie op het zuid-oosten. Op beide afbeeldingen komt duidelijk tot uiting dat de direkt langs het pad (op de voorgrond) gelegen steilere delen gekenmerkt werden door een hoog-opschietende, grotendeels houtige vegetatie.

De derde en tevens oudste "Ansicht" in deze aflevering wordt gekenmerkt door een sterk romantisch getinte correspondentiezijde: de afbeelding op deze geheel in blauw uitgevoerde kaart is voorzien van een ingespoten wolkenlucht compleet met "volle maan". Bovendien beslaat de afbeelding slechts een deel van de correspondentiezijde. Dit alles maakt deze kaart zeer illustratief voor het beginstadium van de prentbriefkaart (vgl. aflevering I). Het betreft hier dan ook een van de oudst bekende ansichten van de St.-Pietersberg, uitgebracht in de jaren 90 van de vorige eeuw. Van een voor vreemdelingen toegankelijke uitzichttoren met trappenpartij en platform was toentertijd nog geen sprake. De vierde "Ansicht", die gekenmerkt wordt door een haarscherpe afbeelding, is op de achterzijde voorzien van het jaartal 1913 (in handschrift). De fo-

Ruïne - Lichtenberg.

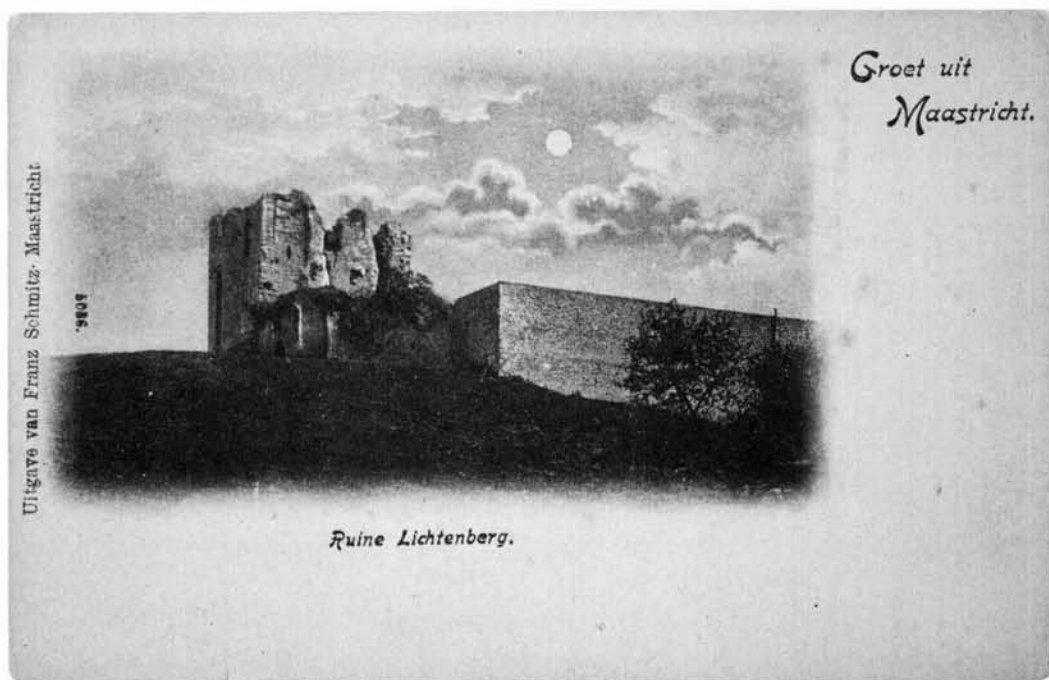

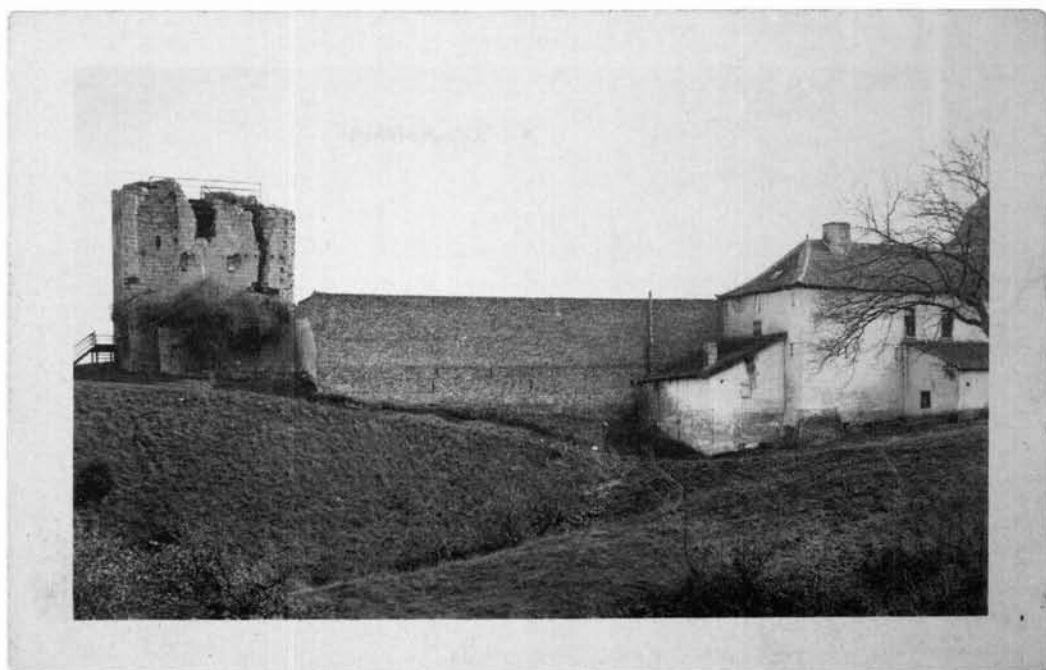
to is genomen ongeveer vanaf de plaats waar thans het in 1976 verplaatste St.-Rochuskapelletje staat. Op de voorgrond is nog een deel van het pad zichtbaar dat het châlet met hoeve Lichtenberg verbond. Het rondom Lichtenberg gelegen grasland komt op deze afbeelding duidelijk tot uiting. Dit terrein werd vermoedelijk door begrazing (door (mergelland)-schapen?) kort gehouden; tot het personeel van de hoeve behoorde destijds – d.w.z. eind vorige eeuw – nl. ook een

schaapsherder (scheper) met kudde en twee honden. De nagenoeg kale bomen en struiken duiden erop dat we hier te doen hebben met een winterse- of vroege voorjaars situatie. Verder geeft deze afbeelding een goed beeld van het noordwestelijk deel van het Lichtenbergcomplex. Het woongedeelte van de hoeve (het witte gebouw rechts) is ten dele nog 18e eeuw (ca. 1750); het merendeel stamt echter uit het begin van de vorige eeuw – de sluitsteen boven de monumentale toe-

gangspoort (niet zichtbaar) draagt het jaartal 1816 – terwijl de oost- en zuidvleugel van het complex in 1870 vernieuwd zijn.

De vijfde "ansicht" toont het oudste deel van Lichtenberg, gezien vanuit het noordoosten. De fotograaf bevond zich in het glooiende bloemrijke grasland rondom de hoeve waarvan deze foto een fraai detail laat zien. De op een rechthoekig grondplan gebaseerde torenruïne is het enige overgebleven fragment van een oude hoogte-

burcht die ooit een (strategisch belangrijk) deel van het Maasdal moet hebben beheerst. Deze burcht is vernoemd naar de bouwers (?) en/of eerste (?) bewoners, het geslacht "Lichtenberg" of "Lichtenborch". Het muurwerk dateert uit de 12e, 14e en 15e eeuw – de fundamenteën gaan zelfs terug tot de 10e eeuw – en daarmee is deze (woon)toren de oudste kasteelruïne van ons land. Deze kaart geeft een goed beeld van de toenmalige toegang tot de toren terwijl op de vorige Ansicht het in 1904 aangebrachte platform bovenin de toren duidelijk herkenbaar is. De opgang binnenin de toren naar dit platform was in het begin van de jaren 60 ernstig in verval geraakt met als gevolg dat dit unieke uitzichtspunt voor het publiek gesloten werd.

De torenruïne is sinds september vorig jaar, na een door de ENCI gerealiseerde restauratie, weer in haar oude functie van uitzichttoren hersteld. Daarbij is de vroegere toegangsweg, die via de poort en binnenplaats van de hoeve liep – dit i.v.m. het innen van entreegeld door de bewoner van het complex –, vervangen door een pad buiten het complex om. Dit laatste betekent in feite een terugkeer naar de situatie zoals die op de hier getoonde prentbriefkaarten, d.w.z. vóórdat de ENCI zich hier vestigde (1920) en het schilderachtige landschap rondom Lichtenberg werd opgeofferd aan de cementproductie (vgl. aflevering X).

